
РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

УДК 81:008

Мочалова Н. С.

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Проаналізовано суть процесу формування міжкультурної компетенції. Запропоновано завдання для роботи над мовним матеріалом для формування міжкультурної компетенції на заняттях з англійської мови.

***Ключові слова:** міжкультурна компетенція, мовний матеріал, фразеологічна одиниця.*

Знання іноземних мов відіграє важливу роль в житті сучасної людини, воно допомагає долати мовні, комунікативні, політичні й економічні бар'єри і вже не мислиться окремо від знання культури, так як культурна складова – невід'ємна частина навчання іноземної мови на сучасному етапі розвитку освіти. Інтеграція української освіти в загальноєвропейську систему передбачає "мобільність" студента, можливість продовжити освіту в будь-якому вищому навчальному закладі Європи. Така ситуація ставить перед викладачами завдання озброїти студентів необхідними міжкультурними, соціокультурними, лінгвокультурними знаннями й уміннями.

Мовна і культурна компетенція (лінгвокультурологічна) є разом із мовленнєвою складовими міжкультурної компетенції, яка останнім часом є одним із актуальних питань мовознавчої науки (Лоос Г., Опаріна О., Тер-Мінасова С., Єлізарова Г. та ін.). Роботи сучасних авторів торкаються питань дослідження поняття "міжкультурна компетенція" (Єлізарова Г., Лоос Г., Тер-Мінасова С.Г.), психологічних аспектів міжкультурного спілкування та принципів формування міжкультурної компетенції (Єлізарова Г., Торосян О.), формування міжкультурної компетенції на матеріалі різнорівневих мовних одиниць (Бакуліна Н., Гренарова Р., Осадча Т.). Серед питань, які потребують

вирішення – шляхи формування та вправи і завдання для розвитку міжкультурної компетенції студентів у навчанні іноземної мови.

Як показують дослідження [1, 265] і практика, рівень сформованості міжкультурної компетенції студентів в цілому досить невисокий. Незважаючи на глобалізацію, доступ до інформації, можливості сучасних засобів масової комунікації, а також достатньо високий рівень індивідуальних мовних та комунікативних умінь, молодим людям складно сприймати поведінку представників інших культур як адекватну через схильність розглядати її крізь призму своєї культури та схильність до стереотипного сприйняття представників інших культур. Міжкультурна компетенція – складне і комплексне поняття, вивченням якого займаються ряд наук, серед яких одне з чільних місць займає мовознавство. Формування міжкультурної компетенції – це "не лише розширення мовної комунікативної компетенції як такої, а принципова побудова її на екстралінгвістичній основі" [7, 63]. Отже, мета даної статті – дослідити використання фразеологічних одиниць для розвитку міжкультурної компетенції студентів при навчанні англійської мови.

Структуру міжкультурної компетенції складають знання, відношення й уміння, а також мовний матеріал, текстовий матеріал і система завдань спрямовану на формування навичок міжкультурного спілкування [1, 260]. Знання про сутність феномену культури та особливості відображення різних культур у мові й мовленні студенти отримують з курсів лекцій та на практичних заняттях шляхом виконання різноманітних завдань з аналізу мовного матеріалу. Зміст навчання іноземної мови, що направлений на формування міжкультурної компетенції повинен включати в себе специфічний мовний та текстовий матеріал, в якому наявний "культурний компонент значення" [1, 261]. Особливо цінними для вирішення цього завдання можуть бути фразеологічні одиниці. Фразеологічні одиниці (ФО) як метафоричні образні тексти акумулюють значну культурну інформацію про ментальність, традиції і звичаї народу-носія даної мови, ілюструють ті чи інші аксіоми поведінки. Фразеологічні одиниці – це "дзеркало, в якому лінгвокультурна спільнота ідентифікує свою національну самосвідомість" [5, 9]. Узагальненість семантики ФО дає можливість виявити

підтекстову інформацію, що має, наразі, суттєве значення, та ціннісний компонент – цінність тієї чи іншої настанови для культури народу. Нормативні судження у вигляді ФО можуть бути зведеними до типових аксіом поведінки, що мають переважно моральний або утилітарний характер і виражаються, як правило, через імплікацію.

Так, одним із понять, сприймання яких дуже відрізняється у представників української чи російської та американської спільнот є простір взагалі й поняття особистого простору (*self-space*). Формування уявлення про концепт "*self-space*" у студентів, які вивчають англійську мову, можна будувати не лише шляхом пояснення терміну, але й на основі аналізу таких лексичних одиниць як *home*, яка перекладається не лише словом *дім*, але має глибинне значення: "*home* – великий, з кімнатою для кожного члена сім'ї як відображення великого простору та тенденції до індивідуалізму" [1, 262]. Поглиблення розуміння цього поняття можна здійснити через аналіз фразеологізму *My house is my castle*, який вказує не лише на прив'язаність представників цієї культури до домівки, але й схильність до відокремлення себе від інших, бажання невтручання у їхні справи та стійку потребу в усамітненні. Отже, студенти мають засвоїти, що при міжособистісному спілкуванні представників української та американської культур слід враховувати дистанцію між співрозмовниками.

Вивчаючи тему "Сім'я", студенти, крім вивчення набору лексичних одиниць, мають звернути увагу на відмінність поняття сім'ї в англійській та українській культурах. Для цього варто провести аналіз таких ФО: *a child of love*, *to start a family*, *to put somebody over your knee*, які розкривають відмінне від української культури ставлення до народження дітей та їх виховання.

Для формування уявлень про особливості світобачення та поведінки представників американської та британської лінгвокультурних спільнот буде корисним і використання компаративних фразеологізмів: "Культура невіддільна від порівняння, а порівняння від культури, так як порівняння в широкому сенсі – це проблема тотожності й відмінності" [3, 144].

Зіставлення, порівняння відомого з невідомим, знайомого з незнайомим є частиною мовної номінації, одним із етапів творення метафори. Порівняння

важливе не лише тим, що допомагає досягнути суть предмета чи явища, але й тим, що представляє собою оцінку цього предмета чи явища. Переважна більшість порівняльних ФО мають фольклорне походження, і тому такі мовні одиниці є специфічними для кожної мови. Значна частина компаративних ФО мають антропоцентричний характер.

Так, наприклад, серед англійських фразеологізмів, на відміну від українських, практично відсутні порівняння окремих частин тіла з рослинами. Природна стриманість англійців дозволила зафіксувати і залишити у мові тільки позитивні характеристики зовнішності людини: *(as) like as two peas in a pod, (as) fresh as a rose / daisy*. Прямолинійність висловлювання, яка не характерна представникам британської та американської культури, сприймається ними як грубість. Тому навчання студентів ФО з позитивною конотацією покликано спонукати їх уникати в розмові з іноземцями різких суджень, висловлювання критичних зауважень і т.п. В той же час оскільки порівняння – це "не лише спосіб представлення емоції й оцінки автора повідомлення, але й сигнал для їх виявлення" [3, 147], ФО з негативною конотацією служать для передачі співрозмовникові інтенції негативної оцінки явища чи предмета в досить м'якій, завуальованій формі, що додає мовленню експресивності, яка притаманна більше представникам слов'янських народів, ніж американцям [6, 153].

Формування міжкультурної компетенції не є однобічним процесом, спрямованим лише на засвоєння у студентів знань про іншомовну культуру та формування вміння спілкуватись з її представниками. Міжкультурне спілкування – це не етноцентричне спілкування, в якому представник однієї лінгвокультурної спільноти слідує природним для себе правилам спілкування, а інші учасники підкоряються цим правилам. Також міжкультурне спілкування не є свого роду сумою мовно-психологічних особливостей спілкування представників різних культур. Це процес, спрямований на вироблення "єдиного, швидше за все нового для всіх учасників акту спілкування, значення всіх дій, що здійснюються і сприймаються, та їхніх мотивів" [1, 119]. Тому аналіз усіх мовних засобів, особливо фразеологізмів, має включати в себе порівняння із одиницями

рідної мови, які в цьому випадку служать засобом формування особистості та національного характеру [6, 147].

Отже, проблема формування міжкультурної компетенції – завдання, вирішення якого потребує зусиль фахівців різних галузей. Мовознавчим наукам та методиці викладання іноземної мови тут відводиться вирішальна роль. Досконале володіння мовним матеріалом – одна із передумов успішного спілкування представників двох різних культур. Опанування багатствами фразеологічного фонду мови має велику цінність в навчанні іноземної мови не лише тому, що фразеологія прикрашає мову і робить її емоційною та образною. Відбір мовного матеріалу, укладання завдань для формування міжкультурної компетенції засобами іноземної мови в процесі її навчання – актуальні завдання, які потребують вирішення.

Література

1. *Елизарова Г.В.* Культура и обучение иностранным языкам / Г.В. Елизарова. – СПб.: КАРО, 2005. – 352 с.
2. *Лоос Г.* Межкультурная компетенция и обучение иностранному языку // Г. Лоос. – Вопросы филологии, 2004, №1(16). – С.88-90.
3. *Маслова В.А.* Лингвокультурология. Учебное пособие для студ. высш. учеб. Заведений / В.А. Маслова. – М.: Издательский центр "Академия", 2001. – 208 с.
4. *Опарина Е.О.* (Отв. ред.) и др. Язык и культура: Сб. обзоров / РАН. ИНИОН. – М.: ИНИОН, 1999. – 109 с.
5. *Телия В.Н.* Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия: Издательство: Языки русской культуры, 1996. – 288с.
6. *Тер-Минасова С.Г.* Язык и межкультурная коммуникация (Учеб. пособие) / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово / Slovo, 2000. – 624 с.
7. *Трошина Н.Н.* Лингвистический аспект межкультурной коммуникации / Н.Н. Трошина // Лингвистические исследования в конце XX века: сб. обзоров. – М., 2000. – с. 56-68

Mochalova N. S. Phraseology-based developing of intercultural competence

The article touches upon the process of intercultural competence developing. Several tasks for working with language material on intercultural competence developing at English-language lessons are suggested.

Key words: *intercultural competence, language material, phraseological unit.*